

ИҚТИСОДИЙ ИНТЕГРАЦИЯГА АСОСЛАНГАН ЗАМОНАВИЙ ГЛОБАЛЛАШУВ

Турсунова Зарнигор Рустамовна

Тошкент Давлат Иқтисодиёт Университети Менежмент кафедраси
таянч докторанти

Аннотация: Ушбу мақолада иқтисодий интеграцияга асосланган замонавий глобаллашувнинг мамалакат иқтисодиётидаги ўрни, иқтисодий интеграцияни ўрганган олимлар фикрлари ҳақида маълумот берилган. Шунингдек Ўзбекистонда иқтисодий интеграцияларни ташкил этиш жараёнига таъсир этувчи омиллар борасида фикрлар келтирилган.

Калит сўзлар: Интеграция, халқаро иқтисодий ҳамкорлик, миллий капитал, халқаро иқтисодий интеграция, глобаллашув.

Abstract: This article provides information about the role of modern globalization based on economic integration in the country's economy, the opinions of scientists who have studied economic integration. There are also opinions on the factors influencing the process of economic integration in Uzbekistan.

Key words: Integration, international economic cooperation, national capital, international economic integration, globalization.

Маълумки, йирик яхлит тузилмаларни шакллантириш ва ривожлантириш замонавий иқтисодиётни ўзгартиришнинг муҳим тенденцияларидан биридир. Умумий маънода интеграция янги ҳудудий бозорларни ривожлантиришга, ривожланган ҳудудларда қўшма корхоналар ташкил этишга, миллий иқтисодиётлар барқарорлигини оширишга, етказиб берувчилар ва истеъмолчиларни бирлаштиришга, маҳсулот ишлаб чиқариш ва сотишга хизмат қилади. Кўпинча йирик яхлит тузилмалар давлатнинг саноат сиёсатини, умуман олганда, ҳукумат ислохотларини амалга оширишда стратегик ҳамкорлари сифатида ҳаракат қилади. Ривожланган мамлакатлар иқтисодиёти энг йирик интеграциялашган субъектлар фаолиятига асосланади, улар билан алоқада ўрта ва кичик бизнес тузилмаларининг бутун тармоқлари муқаррар равишда ишлайди. "Миллий капитал, агар унинг катта қисми молиявий, саноат ва тижорат корпоратив ядроларига тузилган бўлса, давлат томонидан самарали тартибга солинса ва қўллаб-қувватланса, жаҳон

бозорларида рақобатдош куч сифатида ҳаракат қилиш имкониятига эга бўлади⁶. "

Замонавий шароитда "интеграция" тушунчаси энди иқтисодчилар, таҳлилчилар ва тарихчиларга жаҳон иқтисодиётида содир бўлаётган интеграция жараёнларининг тўлиқ кўламини тушунишга имкон бермайди. Ҳозирги вақтда биз ҳамма жойда «глобаллашув», шунингдек, «халқаро иқтисодий ҳамкорлик», «халқаро иқтисодий интеграция» ва «иқтисодий ҳаётнинг халқаролашуви» тушунчаларига дуч келамиз. Масалан, И.Г.Владимирова⁷ бу тушунчалар орасидаги муносабатни қуйидагича изоҳлайди.

Иқтисодий фаолиятнинг байналмилаллашуви алоҳида мамлакатлар иқтисодиёти ўртасидаги алоқа ва ўзаро боғлиқликни мустаҳкамлашга асосланади, халқаро иқтисодий муносабатларнинг миллий иқтисодиётларга таъсири кенгайиб бормоқда, алоҳида мамлакатлар жаҳон хўжалигининг боришига фаол таъсир кўрсатмоқда. Иқтисодиётни байналмилаллаштириш халқаро иқтисодий ҳамкорликни ҳам, халқаро капитал оқимини ҳам ўз ичига олади. Халқаро иқтисодий ҳамкорлик жараёнида мамлакатлар ва халқлар ўртасида барқарор иқтисодий алоқалар ривожланиб, такрор ишлаб чиқариш жараёни миллий чегаралардан ташқарига чиқмоқда.

Халқаро иқтисодий ҳамкорлик халқаро иқтисодий интеграцияга олиб келади, у қуйидагилар билан тавсифланади: халқаро меҳнат тақсимотининг чуқурлашиши; капитални халқаролаштириш; савдо эркинлигини ва миллий иқтисодиётларнинг очиқлик даражасини ошириш; илмий-техникавий тараққиётнинг глобаллашуви; турли мамлакатлар миллий хўжалиklarини тўлиқ ёки қисман бирлаштириш; товарлар, хизматлар, ресурслар, капитал ва ишчи кучи ҳаракати йўлидаги тўсиқларни бартараф этиш; турли мамлакатлар ўртасида умумий бозорларни шакллантириш; миллий ҳамкорларга нисбатан камситишнинг йўқлиги ва ҳоказо.Шундай қилиб, халқаро иқтисодий интеграцияни иқтисодий механизмларнинг яқинлашишига олиб келадиган мамлакатлар ўртасидаги иқтисодий ҳамкорлик жараёни сифатида тушуниш мумкин, бу иқтисодий муносабатларни байналмилаллаштиришнинг этарлича юқори ва истиқболли даражасидир.

⁶ Докхоян С.В., Петросянц В.З. Минтақавий интеграциялашган корпоратив тузилмалар. -М.: Наука, 2008. — 289 б.

⁷ Владимирова И.Г. Жаҳон иқтисодиётининг глобаллашуви: муаммолар ва оқибатлари // Россияда ва чет элда менежмент. — 2001. — Но 3. — Б. 97-111.

Иқтисодий фаолиятни байналмилаллаштиришнинг навбатдаги босқичи жаҳон иқтисодиётининг глобаллашуви бўлиб, унинг ўзаги иқтисодий интеграция бўлиб, кейинги ривожланиш кўпчилик трансмиллий компаниялар учун ягона бозорни шакллантириш йўлида бормоқда. Халқаро муносабатларнинг глобаллашуви халқаро муносабатлар соҳасида жамият ҳаётининг турли соҳалари, жумладан, иқтисодиёт, сиёсат, ижтимоий соҳа, маданият, экология, турмуш тарзи ва бошқаларнинг ўзаро боғлиқлиги ва ўзаро таъсирининг кучайиши билан тавсифланади. Глобал иқтисодий фаолиятнинг асосий иштирокчиларининг хулқ-атворининг халқаро нормалари ва ривожланиш устуворликларини ҳисобга олмаган ҳолда иқтисодий ривожланиш стратегиясини амалга ошириш.

Объектив иқтисодий интеграцияга асосланган замонавий глобаллашув ҳам объектив қонуният бўлиб, мамлакатлар ўртасидаги молиявий оқимларнинг кенгайиши, ахборот технологияларининг такомиллашиши, товарлар ҳажми ва ассортиментининг кенгайиши натижасида жаҳон хўжалик субъектларининг ўзаро боғлиқлигини оширишнинг маълум бир табиий тарихий жараёнини ифодалайди. таклиф қилинган хизматлар. Бир қатор тадқиқотчиларнинг фикрига кўра ⁸, глобаллашув жараёни анча узоқ тарихга эга ва 19-асрнинг охирига келиб, Айирбошлашнинг бозор цивилизацияси томонидан яратилган ягона жаҳон маконининг шакллари кузатиш мумкин эди. Бу фикрни асослаб, А.С.Панарин шундай деб ёзади: «Англияда механик тўқувчилик дастгоҳининг пайдо бўлиши Ҳиндистонда миллионлаб тўқувчиларнинг ҳалок бўлишига олиб келди, Францияда республика ғоясининг пайдо бўлиши шарқий монархиялар тахтларига путур этказа бошлади». ⁹. Шундай қилиб, интеграция жараёнлари, шакллари ва миқдорий параметрлари ўзгариб, глобал иқтисодий ва ижтимоий-маданий маконда кенгайиш ва чуқурлашишда давом этмоқда.

Ҳозирги вақтда кўпгина давлатлар бошқа давлатлар билан интеграция бирлашмаларини шакллантириш учун тўлиқ миллий суверенитетдан ихтиёрий равишда воз кечмоқда. Бу жараён ишлаб чиқаришдан олинган иқтисодий даромадни ошириш истагига асосланади ва интеграциянинг ўзи биринчи навбатда иқтисодий хусусиятга эга. Замонавий ривожланган мамлакатлар

⁸ 3. Ятсенко М. П. Глобаллашувнинг тарихий жихатлари бошқариладиган жараён сифатида // Таълим фалсафаси. — 2009. — Но 4. — Б. 265-270. ; Романов О. А. Глобаллашув субъектив воқелик сифатида: мафкура ва шаклланиш амалиёти // Глобаллашув: про ва бошқалар зид : Халқаро материаллар . конф . Мингйиллик бошидаги тарихнинг глобаллашув муаммоси: рус маданияти ва санъатининг устувор йўналишлари . — Санкт-Петербург: Астерион , 2006 .;

⁹ Панарин А. С. Глобализм васваси. — М.: Россия миллий жамғармаси, 2000. — 384 п.

ўзларини барча зарур товарлар билан тўлиқ таъминлашга ҳаракат қилмайдилар, балки алоҳида товарлар ишлаб чиқаришга ихтисослашган, кўпинча этишмаётган товарларни савдо орқали оладилар. Бундан ташқари, айрим турдаги маҳсулотлар турли мамлакатлар ишчилари томонидан биргаликда ишлаб чиқарилади. Кейинчалик, бу турдаги маҳсулотлар таркибий қисмлар шаклида ягона меҳнат субъектини яратишда иштирок этади, шунинг учун турли мамлакатларнинг меҳнат ресурслари бир хил ишлаб чиқариш жараёнида иштирок этади. Буларнинг барчаси халқаро меҳнат тақсимоти ва халқаро кооперацияни ўз ичига олган ишлаб чиқаришнинг байналмилаллашувига мисоллардир.

